

Jeg tar meg den frihet å dele et lite utsnitt fra «Svartebok over norsk asylpolitikk». Det er en sterk bok som anbefales på det varmeste men ikke noe for sarte sjeler. Boka er fortsatt i salg. Vi har den også på pbok.no.

SULT

Det var tidligere kommunalminister Erna Solberg som begynte å vri om den asylpolitiske tommeskruen: Det var Solberg som gjorde det vanlig å sette til side anbefalinger fra FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR), for i neste omgang å hevde at asylsøkerne som var omfattet av anbefalingene, bare hadde kommet til Norge av materielle årsaker og ble værende av pur vranghet. Hvis man virkelig tror det, vil man også føle et behov for drastiske tiltak. I et land hvor det store samfunnsprosjektet de siste 60 år har vært å løfte mennesker ut av sosial nød, gjennomførte myndighetene i 2004-2005 et eksperiment med sosial nød for å presse asylsøkere til å reise hjem.

Fra 1. januar 2004 ble asylsøkere med endelig avslag, som ikke forlot Norge frivillig, fratatt botilbudet i asylmottak og penger til mat. Unntak ble gjort for barnefamilier og i en del tilfeller, men ikke alltid, for alvorlig syke personer. UDI nektet for eksempel å gjøre unntak for en hiv-positiv asylsøker som ifølge legen hadde «sterkt redusert allmenntilstand» og betydelig vekttap. Som underdirektøren i UDI sa til meg på telefon: Dersom han ble dårligere på gata, ville han jo havne på sykehus. Om han noen gang ville bli bra igjen, var et annet spørsmål.

Forslaget stammet fra UDI, men fikk umiddelbart støtte fra regjeringen, som trådte ivrig til med sitt nye arsenal av nedsettende retorikk. Mange av asylsøkerne som nå fikk avslag, i strid med UNHCRs anbefalinger, ble av både Høyre og Fremskrittspartiet omtalt som «illegale immigranter/innvandrere». Det finnes noe slikt som 300 samiske ord for snø, men for noen politikere er tilreisende som arbeider svart, etiopiske torturofre og

somaliske krigsflyktninger alle bare å regne som «illegale immigranter».

Noen av asylsøkerne overlevde på bistand fra landsmenn og gode hjelpere, blant annet Blitz og Norges Kristelige Studentforbund; andre måtte klare seg som best de kunne. I august 2004 sov en jente som i sin tid ble voldtatt av etiopisk sikkerhetspoliti, på en parkbenk ikke langt fra regjeringskvartalet i Oslo; i alle fall noen av statsrådene må ha gått forbi henne i ny og ne. En 60 år gammel eritreisk offiser tilbrakte noen netter i snøen foran Domkirken. Andre sov på Oslo S gjennom deler av vinteren. En etiopisk sanger, noe av en kjendis den gang han levde i Etiopia, gikk gatelangs om nettene for å holde varmen. I sin tid hadde han opptrådt side om side med britiske og amerikanske popartister på besøk i Etiopia i Live Aid-perioden. Nå gikk han i Oslos asfaltkulde uten annet å spise enn det han fikk av andre etiopiere og Blitz:

«En gang fant jeg et par sko i en krok. De var altfor små til meg, og føttene hovnet opp til det dobbelte. Likevel gikk jeg bare rundt som i en døs. Jeg sov ikke om nettene, bare gikk og gikk, forteller han. (...) Han overlever ved hjelp av bekjente og det han måtte finne på gata. – Tomflasker. Tigging. Sjøppel, forteller han.»

Til forskjell fra Hamsun, hadde han ingenting å pantsette mens han gikk omkring i Oslo og sultet. Av ulike grunner utgjorde etiopiere den største gruppen som endte på gata. Mange av etiopierne hadde vært her lenge og hadde klart å etablere seg utenfor mottakene. Fram til 2004 hadde mange av dem også lov til å arbeide; etiopiere og eritreere med avslag på asylsøknaden kunne nemlig få midlertidig arbeidstillatelse siden tvangsretur til hjemlandet var umulig. Mange hadde derfor

klart seg på egen hånd i flere år. Nå tok Solberg imidlertid arbeidstillatelsen fra dem. Noen klarte å skaffe seg svarte jobber. Noen fortsatte i jobbene de hadde hatt fordi de stadig mottak skattekort, ettersom UDIs og Skattedirektoratets registre ikke var samkjørt. Andre sto med ett på bar bakke. Etter Solbergs nye mottakspolitikk var de også avskåret fra å vende tilbake til mottakssystemet. Dermed var det en nokså stor gruppe som plutselig var bostedsløse i vinterkulden.

Siden Etiopia er et av verdens fattigste land, vil mange anta at etiopierne primært har kommet hit på jakt etter et bedre liv rent materielt. Det er imidlertid ikke den etiopiske landsbygdas fattige som kommer, men de mer etablerte samfunnslagene – typisk gruppene med mest ressurser til å engasjere seg politisk i kampen mot diktaturet. Mange er studenter som flyktet i forbindelse med studentdemonstrasjonene i Etiopia som flere år på rad etterlot flere titalls døde og tusener i fengsel. Blant etiopierne som sultestreiket i Oslo Domkirke i oktober 2004, i protest mot avslagene og utkastelsene, var det to sykepleiere, én hjelpepleier, én ingeniør, én lærer og en forretningsmann som i Etiopia blant annet hadde eid en helseklinikk.

På en TV-debatt på NRK høsten 2004 var det et intervju med en anonym etiopier som uttalte at norske myndigheter behandlet dem som dyr. Det ble ikke sagt at han var lege og tidligere sykehusdirektør. Han hadde flyktet fordi han var mistenkt for å støtte den forbudte frigjøringsbevegelsen Oromo Liberation Front (OLF). Etter flukten forsvant kona hans, og en bekjent hadde fortalt ham at hun i sterkt forkommen tilstand etter grov mishandling hadde kommet til sykehuset hvor han inntil flukten hadde vært direktør. Hun skal ha dødd av skadene. Mannen hadde selv fått avslag av Utlendingsnemnda (UNE), for øvrig uten at UDI eller UNE hadde mistrodd forklaringen hans. Som lege brakte han med seg høye idealer om verdig behandling av medmennesker. Skuffelsen over møtet med Norge må ha vært desto sterkere.

SOMALIAS STØRSTE BY

Det var naturligvis langt flere enn etiopierne som ble rammet av denne eksperimentelle politikken. Sommeren 2004 ble 19 år gamle Yawar Sultan Jat funnet død etter å ha levd en måned uten matpenger. Yawar var blitt sendt til Norge av familien i Pakistan som fryktet for livet hans etter tortur, trusler og fengslinger. Yawar tilhørte den islamske retningen ahmadiya, som regnes som frafalne av sunnimuslimer, og som ofte opplever diskriminering og forfølgelse i Pakistan. Han hadde fått psykiatrisk behandling i hjemlandet på grunn av volden han var blitt utsatt for, og han avbrøt ingeniørutdanningen da han flyktet til Norge.

«Han gikk langs veiene om natta på jakt etter mat. Det var grusomt å være vitne til», uttalte en tidligere ansatt på asylmottaket Isebakke utenfor Halden, der han bodde sine site dager, fram til han ble funnet død etter å ha druknet seg selv. UDI hadde stanset utbetalingene 1. mars. Etter det hadde mottaket ikke lov å gi ham penger til mat. I følge en venn på mottaket var han for stolt til å be om andres mat og for snill til å stjele. Hans far sendte flere fortvilte brev til norske myndigheter fra Pakistan. De mottaksansatte prøvde først å ringe UDI. 30. mars skrev de også et brev til direktoratet:

«Han går rundt og ser veldig sulten og syk og trett ut, han prater ikke med noen. Slik situasjonen er nå, så har ingen sett at han har laget seg mat eller spist på mange dager. Det er mange som har sett ham gå langs veien til Halden på kvelden. Han går og sjangler og har problemer med å bevege seg. Noen har sett at han har stått og leitet i søppeldunkene: Enten må vi få utbetale ham penger til mat, eller så må han bli hentet og sendt ut. Vi kan ikke la ham sulte i hjel her.»

Fem dager senere, 5. april, forsvant Yawar fra mottaket. Han hadde da gått uten mat og penger i over en måned. De mottaksansatte hadde nettopp bestemt seg for å kjøpe mat til ham av egen lomme. UDI skal også ha bestemt seg for å betale ham noe penger. 17. mai ble han funnet druknet.

Hendelsen utløste en kontrovers mellom daværende innvandringspolitiske talsmann for SV, Heikki Holmås, og Erna Solberg. Holmås uttalte til Dagbladet:

«Yawar gjorde det Erna Solberg ville han skulle gjøre: Solberg har fått blod på hendene gjennom asylpolitikken sin. Vi visste at dette kom til å skje, og det visste Solberg også. Regjeringen har innført torturmetoder for å tvinge folk til å forlate landet. Det kommer til å gå galt igjen dersom ingen får stanset denne politikken»

Det var en spisset uttalelse fra Holmås: det Solberg ønsket, var at asylsøkere med avslag skulle forlate landet, ikke ta livet sitt. Likevel hadde han rett i at døden er et forutsigbart resultat av å ta maten fra mennesker. Hensikten med spissingen var åpenbar: åskape debatt for å bidra til å endre en alvorlig situasjon.

Endringen lot imidlertid vente på seg. Etter dødsfallet gikk det enda et år før det ble besluttet å opprette et spesialmottak for personer med endelig avslag, for å sikre at alle i det minste skulle ha tilgang til mat; det var ventemottakene som skulle komme til å fylle denne funksjonen. Man ville forventet at dødsfallet hadde medført bekymring fra ansvarlig politisk hold. Men nei: Da Trondheim noen måneder senere trosset regjeringens linje og sa de ville ta ansvaret for asylsøkere som ble satt på gata i kommunen, rettet Solberg en sterk advarsel til byen om at dette i praksis ville bety fri innvandring av mennesker fra Afrikas Horn – ja, det ville gjøre fristaden Trondheim til «Somalias største by». Solberg var ikke bekymret for flere døde 19-åringer. Hun var bekymret for de innvandringspolitiske

konsekvensene av å holde folk i live. Det skal ha vært til sammen tre avviste somaliske asylsøkere som fikk hjelp av Trondheim kommune. Eller sagt på en annen måte: Tre år senere bodde det totalt cirka 400 somaliere i Trondheim. Det var bare en drøy million færre enn i det som faktisk er Somalias største by, Mogadishu.

Solberg fortsatte:

«Somalia er et av de landene som ikke vil inngå avtaler med oss, og vi kan derfor ikke tvangssende hjem personer derfra. Det er noen få land som har en bevisst politikk for ikke å ta imot sine innbyggere, for slik å sikre seg valuta fra egne innbyggere med opphold i Vesten. Når landet ikke vil samarbeide, er vi avhengige av at de som har fått avslag på asylsøknaden, samarbeider og selv skriver under på at de vil returnere. Derfor har vi bestemt at de ikke skal få midler til livsopphold. Trondheimspolitikernes forslag normaliserer livet for disse, og det er et bidrag til at de ikke reiser.»

Statsråden i et av verdens rikeste land klaget sin nød over et av disse besværlige afrikanske landene som etter mer enn ti år med borgerkrig ikke prioriterte hennes ønske om retur i strid med UNHCRs anbefalinger. Når Somalia ikke «vil inngå avtaler med oss», hører det med til historien at den somaliske statsministeren ennå ikke hadde satt sin fot i Mogadishu, den samme byen som Solberg ville returnere avviste asylsøkere til. Den somaliske statsministeren måtte først stable på bena en skikkelig militær til å beskytte ham. Inntil videre oppholdt både han og det meste av regjeringen seg i Kenya. Noen måneder senere, ved sitt andre besøk i Mogadishu, ble sju av statsministerens livvakter drept i et attentat. Som Solberg sa: «Noen må ta konsekvensene av at verda er vanskeleg» Med det siktet hun til seg selv. Solberg var ikke ferdig med det: Etter uttalelsen hennes vakte en del reaksjoner, ikke minst lokalt i

Trondheim, mente hun at «kritikerne dels tar feil, dels er usaklige, og dels våger eller ønsker de ikke å ta den seriøse debatten».

Kontroversen mellom Holmås og Solberg kom opp igjen i Dagbladet 11. juni 2006:

«SV må innrømme at de tok feil, sier Høyre-leder Solberg. Hun mener at den rødgrønne regjeringen i hovedsak følger akkurat samme politikk som hun innførte. Hun mener asylsøkere ikke skal kunne true seg til opphold i Norge ved å sette eget liv og helse i fare. Søkere som ikke samarbeider med myndighetene, må ikke honoreres med opphold i Norge til slutt.»

Asylsøkere skal ikke kunne true seg til opphold i Norge ved å sette eget liv og helse i fare: at Yawar tok sin død av å være asylsøker under Solbergs regime, bar han selv all skyld for. Og uansett hva man ellers skulle mene om rødgrønn asylopolitikk, tok det bare noen uker fra de overtok makten i 2005 til de avsluttet praksisen med å nekte asylsøkere mat, den Solberg-politikken som hadde kostet Yawar livet.

Hensikten med utarmingspolitikken var å presse fram flere «frivillige» returer. Hvor forfeilet tiltaket var, ble dokumentert av Institutt for samfunnsforskning og Byggforsk i en rapport fra juni 2005. Rapporten stadfestet at regjeringen hadde klart å sette avviste asylsøkere i en nedbrytende og potensielt helseskadelig livssituasjon, men at den derimot ikke hadde klart å presse særlig mange av dem hjem. Det var en politikk som mislyktes i alt annet enn sin brutalitet.